

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL I. 1 FEBRUARIE 1930. Nr. 3.

CUPRINSUL:

N. Buta: Acordul dela Haga. — *A. Cotruș*: Cine n'are nădejde flămândă. — *Dr. Aurel Păcurariu*: Un popas al Societății Națiunilor. — *O. F. Popa*: Urcășuri. — *A. Cotruș*: Copii de moș. — *Gheorghe Dragoș*: Probleme economice. — *Olimpiu Boitoș*: O sută de ani de viață franceză la „Revue des Deux Mondes“. — *Cronica*: Erdélyi fiatalok. — Anuarul Institutului de Istorie Națională. — Memorile lui Ioan Slavici. — Onestitatea în literatură. — Alegerile comunale și județene. — „Ultimatul“ liberal. — Un jubileu.

Director:

V. V. TILEA.

Redactor responsabil:

N. BUTA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
CLUJ
STRADA REGINA MARIA Nr. 36.

A B O N A M E N T U L :

Pe un an Lei 200—
Pentru bănci și autorități Lei 500—
Pentru străinătate Lei 500—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Coperta și decorurile interioare de: **VIR GIL FULICEA**

Acordul dela Haga.

Cu câteva clipe înainte de închiderea protocolară a conferinței dela Haga, atunci când în delicata materie a reparațiilor orientale nimeni nu mai speră vre-un acord pozitiv, o radiogramă ne aduse știrea îmbucurătoare că Ungaria a capitulat... Această știre, răspândită cu iuțea fulgerului, răscoli un val de legitimă satisfacție în întreg cuprinsul României. Căci, cu tot laconismul ei, ea ne anunța triumful integral al tezei românești. Cu două trei zile în urmă ziarele publicau apoi înseși declarațiile autorizate ale d-lui Titulescu, genialul nostru ambasador în areopagul olandez, amplificând cu date pozitive și aprecieri circumstanțiate primele telegrame și proiectând desăvârșită lumină atât asupra istoricului duel juridic, care a avut loc, cât și asupra strălucitului epilog al acestor tratative complicate. Opinia publică românească putea deci să pipăe ea înșasă adevăratele proporții ale succesului, să judece obiectiv eforturile supra-omenești ale diplomației noastre să așeze, cu recunoștința ce se cuvenea, laurii biruinții pe capetele aureolate de glorie ale ilustrilor săi reprezentanți. Și această „judecată obiectivă“ — am constatat-o cu o nespusă mângâiere sufletească — nici n'a întârziat să apară. Toate organele de presă, inclusiv cele de acră atitudine opoziționistă, s'au grăbit să-și exprime, a doua zi chiar, sentimentul de ușurare, de sinceră și caldă bucurie pe urma triumfului, înfățișând în linii de justă cumpănire primejdia înlăturată și aplaudând finalul unui proces care a durat, desigur nu din vina noastră, șapte ani încheiați. Alături de comentariile entuziaste ale presei, firești prin înșasă definiția acestei instituții, am avut apoi dovezile de bucurie ale întregii populații românești; din toate unghiurile țării, electrizate de vestea „lichidării financiare a războiului“, s'au înălțat

glasuri de răspicată înțelegere a evenimentului; am înregistrat în sfârșit, simțite manifestații de stradă pentru rezultatul obținut de delegații noștri.

Găsim însă necesar să accentuăm, că din comentariile și discursurile ce s'au rostit întru prealăvirea acordului dela Haga nu se desprind *toate* aspectele succesului. S'au relevat — e drept — urmăriile lui financiare incalculabile. S'a arătat anume că prin această înțelegere, Ungaria a consimțit să-și despăgubească ea însăși optanții, să plătească despăgubiri, contrar încăpăținării ei anterioare, și după anul 1943 și să-și modifice în bună parte atitudinea și în privința principiului de arbitraj. S'a relevat apoi — și pe bună dreptate — că prin aranjamentul care a adus lumina dorită în „nebulosa reparațiilor orientale“, România și-a acoperit toate datoriile față de aliații din cursul războiului și că, în plus, ea rămâne și cu un *sold creditor*. *S'a neglijat însă o lature mult mai importantă a întregului proces, una care depășește caracterul fantastic al cifrelor în litigiu și care îmbracă, după părerea noastră, o semnificație istorică mult mai profundă.*

Să examinăm această lature în modul cel mai obiectiv posibil și să arătăm întru cât este chemată să sporească încrederea noastră în destinele viitoare ale României întregite.

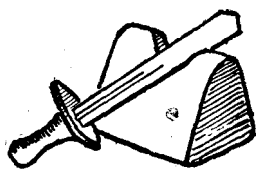
Credem a nu face lucru de prisos când afirmăm, că atât în chestia optanților, cât și în cea a despăgubirilor de războiu atitudinea unguerească n'a fost dictată de motive financiare. Această atitudine s'a hrănit mai de grabă, dacă nu chiar exclusiv, *din ura aristocrației unguerești față de statul român ca atare*. Ori cât de năpraznic ar fi izbit reforma noastră agrară în huzureala materială a acestei aristocrații feudale, „sărăcirea ei rapidă“ n'ar fi fost suficientă pentru legitimarea aceluia aparat monstru de delegații și specialiști, care ne-au provocat timp de un deceniu întreg, fără repaus și fără slăbire, în toate ocaziile internaționale. Ceeace a tăiat mai viu în carnea acestui mănunchiu de ambiții anacronice, hrănită veacuri de-arândul cu cea mai mucenicească trudă iobăgească, a fost faptul că, prin actul de dreptate dela 1918, statul român a scos-o pentru totdeauna din fruntea bucatelor, substituind privilegiilor sale nedrepte voința democratică a mulțimilor românești. Mai aveți vre-o îndoială în această privință? Luați, ca dovadă, împrejurarea că această aristocrație, reprezentată prin cel mai rafi-

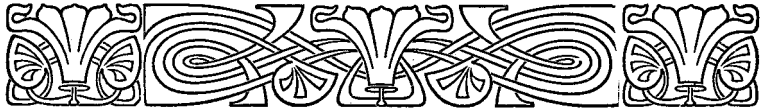
nat diplomat al ei, în momentul în care s'a convins că orice argument rămâne infructuos în fața marilor democrații apusene, a consimțit totuși să cedeze, să bată într'o puțin glorioasă retragere. Așadar să fim în clar cu un lucru: La Haga s'a desbătut încă odată procesul legitimității juridice a României întregite și s'a ratificat prin acordul intervenit, odată pentru totdeauna, sentința istorică a tratatului dela Trianon.

Dar fericitul eveniment dela Haga mai are și un alt aspect: acesta mai pitoresc, dar în stare să pună capacul tăcerii peste o întreagă controversă istorică. Să nu uităm că în cursul acestui lung și dramatic proces aceiași desrădăcinați ai evoluției istorice n'au pregetat să risipească, întru apărarea lor, cele mai „clasice inteligente“, să-și trimită la bară cele mai rezistente exemplare ale rasei. Ori cum, pentru Ungaria, leagănul tuturor truțiilor, captarea bunăvoinței factorilor internaționali era și o chestie de prestigiu intelectual, o chestie de mândrie și mai ales dispreț suveran față de mult hulitul „neam al Valahilor“. Dar și sub acest raport România democratică a dovedit din belșug, că știe să-și păstreze poziția cu demnitate chiar și în cea mai cumplită canonadă a scripirilor de inteligență. Prin Cdl Titulescu, eroul legendar al cauzei românești, care n'are la spate „o bogată tradiție familiară“, dar care și-a făcut din întreg complexul problemei o chestie de onoare, viociunea spiritului românesc s'a exteriorizat în flăcări neperitoare, a atins culmi de strălucire și prestigiu nebănuite. Povestea inferiorității și a incapacității noastre în domeniul eforturilor spiritului s'a lichidat deci, într'un mod lamentabil pentru adversarii noștri instinctuali.

Sunt aceste elemente ale succesului nostru asupra Ungarie recalitrante de aceeaș valoare cu cifrele chilometrice puse la punct? Evident. Chiar {mai mult: ele vor adăuga un nou spor la încrederea noastră în vitalitatea rasei și a statului român, vitalitate pe care nimic, de azi înainte, nu ar putea-o zdruncina.

N. Buta.

Cine n'are nădejde flămândă ...

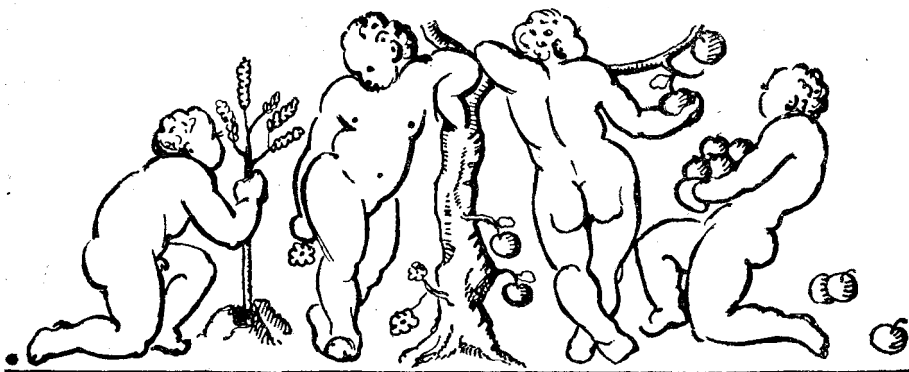
Cine n'are nădejde flămândă
de izbândă,
moare de teama de moarte ...
ochiul nostru îndrăsnește
și privește vulturește:
sus și departe ...

Căci, — cine ne oprește să clădim,
— peste asprul țintirim
și uriașul gând roman -dac, —
într'un an ca 'nt'un veac?!...

Cine ne oprește
să 'ncercăm voinicește:
Să fim ce vrem să fim?!...

Și ce ne împiedică oare,
lunii să-i dăm aur și pâine
și să 'nălțăm peste noi,
— noi, strănepoți de păcurari nomazi —
în fața Romei, Parisului, New-Yorkului de azi,
biruitoare
sub crivăț și soare,
titanicele noastre Sarmisegetuze de mâine?!...

A. COTRUȘ.

✓ Cronica externă.

Un popas al Societății Națiunilor.

Zece ani dela înființare.

Când în 1920 s'au pus bazele aceluia for internațional, pe care tratatul dela Versailles îl preconizase sub numele de *Societatea Națiunilor*, s'a realizat o idee, care mult timp a trecut drept utopie. Intr'adevăr, așa-numiții „procurori”: Pierre Dubois, Emeric Crucé, Sully, Abatele de Saint-Pierre, Kant și alții, creiaseră sisteme abstracte, supra-state sau chiar confederațiuni europene, fără să țină seamă nici de realități, nici de eventualele curente ale opiniei publice, care era considerată ca o cantitate neglijabilă. Cu totul altfel Societatea Națiunilor. Propusă de marele pacifist Woodrow Wilson (8 Ianuarie 1918), deci de origine americană, ea corespunde perfect stării de spirit a Europei postbelice, sfâșiată și desorganizată de un războiu, a cărui durată exasperase toată lumea. Foștii beligeranți vedeau în ea mijlocul de a evita o altă încăierare între popoare, iar foștii neutri posibilitatea de a coopera în mod util la refacerea vieții economice și sociale. Vom vedea mai târziu, că încurând deosebirea dintre foștii beligeranți și neutri va dispărea, făcând loc distincțiunii de fapt — căci în drept nu există — între state mari și mici.

Dacă Societatea Națiunilor a apărut popoarelor ca o adevărată salvare, motivul este art. 10, fundamentul întregului pact. Acest articol prevede angajamentul membrilor de a respecta și menține integritatea teritorială și independența politică a celorlalți membri împotriva oricărei agresiuni externe. Milioane de oameni se vedeau, în sfârșit, la adăpost față de un nou războiu și credința

într'un viitor mai bun lua locul pesimismului, care cuprinsese pe mulți, aruncând țări întregi în cele mai riscate experiențe politice și sociale. Tot acest articol, primit cu entuziasm de statele Europei continentale, unde frontierele constituie bariere foarte fragile, a produs însă în acelaș timp, prima mare decepție: *retragerea Statelor Unite*. Senatul american a înțeles să nu colaboreze la opera fostului președinte Wilson, pentrucă opinia publică, obișnuită cu izolarea disprețuitoare ce Statele Unite o păstrau de o sută cincizeci de ani față de Europa, refuza să se expună — ea singură nefiind amenințată — garantând, în termenii pactului, integritatea unui stat oarecare fără importanță. Admițând în principiu Societatea Națiunilor, America n'a aderat totuși la lucrările ei, pentru a evita consecințele esențiale ale art. 10.

În primii ani, cari urmează tratatelor de pace, Europa avea în fața ei probleme de o importanță capitală mai ales pentru marile puteri occidentale. Conferința dela Washington (1921) rupe legătura amicală dintre Franța și Anglia și accentuează izolarea Statelor Unite, cari încurând după aceea vor pretinde restituirea împrumuturilor acordate beligeranților, împrumuturi despre cari aceștia credeau că vor fi uitate sau „iertate“. Chestiunea cea mare însă era aceea a reparațiilor, pe cari Germania trebuia să le plătească și modalitățile de a o constrânge să-și execute obligațiile. Deci problema Ruhr-ului. O coliziune formidabilă de interese între Anglia și Franța, unde Poincaré venise la putere, face din această chestiune cel mai sinistru capitol din istoria Europei de după războiu. Prima rază de lumină în chaosul general o aduce planul Dawes, care vizează reparațiunile germane, reglementându-le pentru întâia oară după capacitatea reală de plată a Reichului. Acest eveniment, care coincide cu apogeul mizeriei și al dezorganizării germane, constituie începutul unei noi ere și readuce Germania, care încercase să privească spre Rusia, iară în Europa.

Ce s'a întâmplat între timp la Geneva? Pe când statele mari, absorbite de probleme vitale pentru ele, nu delegau la întrunirile Consiliului sau ale Adunării generale decât oameni de importanță redusă, fără influență politică în țările lor și fără prestigiu în străinătate, statele mici erau reprezentate prin bărbați eminenți, cari n'au întârziat să dobândească o reputație mondială. Beneș, Hymans, Politis, Van Karnebeck, Titulescu, iată figurile marcante ale Societății Națiunilor. Când în 1924, la a cincea adunare generală, Franța și Anglia participau prin Ramsay Mac Donald și Edouard

Herriot, la ordinea zilei fiind celebrul „protocol de Geneva“, ele se găsesc în fața unui puternic sentiment de solidaritate europeană, izvorit din tradiția colaborării de patru ani. Statele mici înțeleseră, într'adevăr, mai bine rostul și posibilitățile de a garanta securitatea lor, ale Societății Națiunilor, și dată fiind egalitatea votului, ele profitau de prezența doar nominală a marilor puteri, pentru a încheia pacea. În ce privește statele nou create, Cehoslovacia, Polonia, Finlanda, etc., Geneva le dădea prilejul de a se manifesta în viața internațională și de a-și consolida o existență ce data de câțiva ani abia.

Începând cu anul 1924, Franța și Anglia, dându-și seamă de importanța Societății Națiunilor, strămutară punctul de greutate al politicii mondiale la Geneva. Pactul de la Locarno din 16 Octombrie 1925 și mai târziu, în 1926, intrarea Germaniei, neglijată și izolată până atunci, în Societate, începu să dea acesteia o însemnătate crescândă. De acum înainte, alături de numele citate mai sus, vedem apărând pe scenă pe un Briand, Austen Chamberlain, Stressemann, Luther, etc., oameni, cari reprezentau în cel mai adevărat sens al cuvântului țările lor. Dorința sinceră de a colabora la opera păcii duce la o sfortare nobilă, care prin *pactul Briand-Kellog* (27 August 1928) apropie din nou America de vechiul continent.

Dacă în aparență Liga Națiunilor a devenit, cum spune pamfletarul francez *René Benjamin*, „o societate pentru admirația reciprocă“, în fond ea a deslegat probleme dintre cele mai delicate. Chestiunea articolului 19 din Pact, privind revizibilitatea tratatelor, dădu loc la creierea a două tabere. Germania nemulțumită cu frontiera ei răsăriteană, în special cu coridorul polonez, se așeză în fruntea unui grup compus din Ungaria, Bulgaria și Lituania, în timp ce restul membrilor manifestă hotărât pentru teza intangibilității tratatelor ce au pus capăt războiului mondial și pe cari se bazează actuala hartă politică europeană.

În ce privește politica generală urmată de Societatea Națiunilor, politica, unde statele apar legate între ele prin sistemul recent de alianțe (Franța și Mica Înțelegere, România și Polonia, Ungaria și Italia, etc.), operat pe nesimțite, se observă un spirit într'adevăr internațional: acel al compromisurilor. Popoarele și-au dat seama, că intransigența poate duce la războiu sau la represalii dezastruoase și preferă să ia atitudini conciliante. Ideea compromisului domină toate actele Genevei. La început acest lucru se interpreta drept o

dovadă de slăbiciune, dar mai târziu s'a văzut că este singurul mijloc — întru cât arbitrajul obligator nu există încă, — care permite tranșarea conflictelor. Ultimele evenimente dela conferința pentru aplicarea planului Young ținută la Haga, constituie o confirmare eclatantă a acestui adevăr.

Alături de activitatea politică propriu zisă, Societatea Națiunilor împlinește funcțiunea atât de salutară de coordonatoare a diferitelor fenomene ale vieții sociale și economice. Astfel ea a instituit Biroul internațional al muncii sub conducerea lui Albert Thomas, Institutul de cooperare intelectuală, precum și o serie de organe auxiliare, cari se sesizează de cele mai importante probleme de actualitate.

Tot în legătură cu Societatea Națiunilor trebuie amintită, deși nu este decât o anexă a ei, Curtea permanentă de justiție internațională, al cărei sediu s'a stabilit la Haga pentru a-i evidenția independența. Dreptul internațional se resimte din ce în ce mai mult de acest factor nou, care prezintă avantajul celei mai înalte competențe.

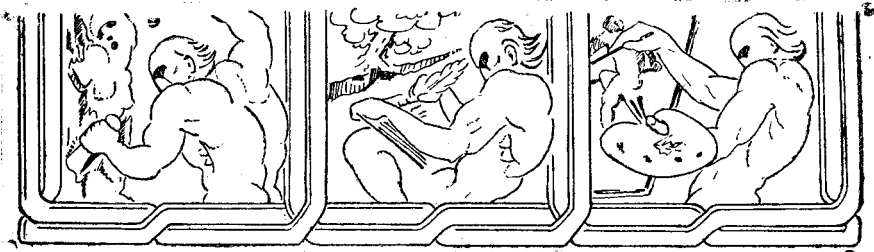

Incheiând un deceniu de activitate rodnică, Societatea Națiunilor apare azi ca baza solidă a apropierii dintre popoare și deci, în ultima analiză, a păcii. Canalizând naționalismul eminentamente dinamic și creator în alvia progresului și binelui comun, cerând fiecărui membru o colaborare efectivă și constructivă, ea realizează solidaritatea internațională, necunoscută în trecut. Organism juridic și pacificator în acelaș timp, Societatea Națiunilor împlinește cele mai variate misiuni în vederea unui scop suprem, bine definit și dorit de toți.

România, întregită în virtutea principiului autodeterminării, care se află la baza Societății Națiunilor, comemorează jubileul ei de zece ani conștientă de rolul important ce a înțeles să-și asume în cadrul problemelor internaționale. Element de ordine în estul Europei, unde constituie o barieră contra bolșevismului, apărătoare aprigă a tezei intangibilității tratatelor și cultivatoare convinsă a spiritului internațional, țara noastră este un membru util al marelui instituții pacifice dela Geneva.

Dr. Aurel Păcurariu.

Urcușuri.

Pământ, apă și cer. Pământ nesfârșit, tăiat de trupul de balaur al fluviului. Deasupra cer, care la stânga se turtește spre pământ, perzându-se în șes într'o linie sură, la dreapta cer înalt, rupt de stânci. Pare o imensă jucărie diformă, alcătuită de un copil. Și totuși e diformă numai la prima vedere. Locul privit așa e o imagine confuză, ștearsă, ne pusă la punct. De aproape însă amănuntele apar treptat, capătă contur și culoare, imaginea se limpezește.

La dreapta Almei un zid de stânci sdrențuite, din cari se ridică în sus un piept albastru de cremene. În apropierea lor apa galbenă, adâncă, se răsucește în ochiuri cari de ani de zile simțesc golurile adâncurilor. Cu cât te apropii de marginea cealaltă, cu atât prăpădul e mai așezat, apa mai mică și bărcile mai multe. Țăr murul stâng e șes cât vezi cu ochii, un șes obositor și cenușiu. Apa se sbate, valurile ies și revin la loc prelingându-se pe nisip. Din loc în loc veghează sălcii, printre cari se văd colibe de pescari. În jos, un braț mort al Almei zace într'o baltă stătută, cu trestii și tiuit de ape.

Spre seară. Trunchiurile negre de sălcii sunt zugrăvite cu poleiu de soare la apus, miniaturi de freșce bizantine, fixate în chenare aurite. Alma se frânge în albia-i neîncăpătoare, aruncând pe zidul stâncilor luciri de ape. Depărtarea sinilje se topește și apele se înegresc, tăinuind spre afunduri. Dintre sălcii se răsucesc în aer fuioare de fum, cu ondulări leneșe, de mătasă albă-aurie. Pe apă se leagănă bărci într'un ușor allegretto de uvertură. Pescarii le trag la margine și apoi le golesc. Țăr murul se smălțuiește cu colori vii. Rugina serii aruncă pe ele palori de poame pârguite în soare de aramă. În drum spre casă se cuprind brațe vânjoase, trupuri bronzate se apropie unul de altul. Mărțișorii de sălcii, treziți de așteptala amurgului, încep a mișca. Șiragul se îm-

parte în grupuri. Pelerinii îmuițați în toate culorile toamnei se întorc pe la case în grupuri și cântecele tac.

Pentru o clipă tăcere. Tăcere cu ecouri lungi de tunete, departe ...

Apoi ramurile desfrunzite ale sălcilor încep a se încovoia. Vântul ridică jocuri de spume pe ape. Alma se încrețește, troene de nisip tremură neastâmpărate, așteptând. Scorburile sălcilor șuieră, vântul ridică pe apă piepturi de valuri. Ecouri negre se trezesc și urlă. Pe cer o goană de negru, nori prăvăliți de vânt. Departe, undeva sub pământ fulgeră. Lumina descopere munții de cremene și în depărtare, la stânga șesul nesfârșit și cerul diform, iar pe apă se joacă pe creste de valuri. În casele acoperite cu stuf e liniște. La icoane veghează pâlăirile candelelor.

Spre miez de noapte furtuna e în toi. Valuri mari se sparg cu sgomot de stânci, tunetele nu mai conțin și ploaia curge aproape în valuri. Sunetele se amestecă strident, într'un marș sălbatic, cântat pământului de niște puteri îndrăcite. Nisipul saltă în valuri, crengile se încovoie trosnind ... Marsul se înflăcărează și pământul ascultă supus. Un trăsnet a aprins o salcie, o uriașe candelă, aprinsă în fața unei uriașe icoane. Flacăările se răsucesc și vântul își face plăcere răutăcioasă, să le întetească.

În case e liniște. Pescarii odihnesc, sunt învățați cu furtuna. Din când în când sub pături, la lumina fulgerelor, se fac cruci domoale. Copiii surăd visând că urcă spre cer, pe scări mlădioase de raze.

Luca Pescarul e singur în casă și somnul nu-l prinde. Ochii săi sunt învățați cu întunericul, căci Luca e deprins cu veghea. La el genele cu greu se adună, sunt mai deprinse să tresară. Luca nu e de aproape, nimeni nu știe de unde a venit. Ce era cu el? De ce nu răspundea la uităturile oacheșe și șirete ale fetelor și la strângerile puternice de mână și la vorbele cu înțeles ale femeilor? Femeile se cutremurau în fața lui și nu înțelegeau, fetele se tulburau și plângeau acasă în colțuri ferite, sau pe marginea Almei, cu privirile pierdute pe apă ... De întreat însă n'a îndrăsnit să-l întrebe nimeni. Luca nici el nu se înțelegea. Simțea că fierbe și aștepta ceva, ceva mare, care să schimbe totul. Aștepta un cutremur care să trezească pe toți adormiții, să umple toate golurile ...

Nici el nu ştia ce vrea. Câteodată ar fi vrut să ştie mult, tot ce se poate şti, altădată dorea să uite, să uite tot, să nu mai ştie nimic, nici aceea că trăeşte, să se distrame şi să se facă una cu pământul. Avea gânduri nebune. Odată a visat că se bătea cu pereţii casei. Incetul pe încetul se mărea, se lungea puternic pe urma gândului... Dar o mirare, o mirare nebună. Luca trecea întreg prin coperişul casei, se mărea mereu, cuprindea tot mai mult, vedea departe, vedea totul. Sufletul îi era plin, Luca se temea să nu se spargă, căci *totul era el*.

Cine semănase gândurile acestea în capul pescarului de lângă apa galbenă a Almei? De ce nu putea uita? De ce gândurile acestea nu-i dădeau pace? Pescarul nu dormia. Furtuna de afară se mai potolise, era însă întuneric gros şi ploaia climpocia în bălţi. Era frig. Salcia fumega încă. Luca stătea cu sufletul gol, lipsit de înţelegere. Se simţia singur, fără nici o legătură, fără de nici un rost. Nu voia nimic, nu ştia nimic, nu vedea nimic. Era gol, go de tot şi trist. De sus abia mai cădea câte-un pic greu. Alma vuia închis, împăcată. Luca rămase mut, ca un chip de piatră, pe care nimic nu-l mai poate mişca.

BCU Cluj / University Library Cluj

A doua zi dimineţa, nimeni nu-şi mai aducea aminte de furtună. Era senin şi soare. Alma îşi rostogolea apele lutoase, murmurând un slab refren imnului pe care-l urlase. Pescarii plecau în cete, copiii aproape goi, rămâneau jucându-se pe ţarm. În locuri cu apa adâncă, unde Alma odihneşte în ea însăşi, stând aproape pe loc şi bucurându-se de propria sa mărime, pescarii aruncau năvoadele. Plutele intrau şi ieşiau şi peştii se sbăteau sclipind la soare. Totul era întovărăşit de icniri scurte şi plescăituri de apă. Din timp în timp se auziau frânturi de cântece. Luntrii singuratice se îndreptau la ţarm, rupându-se de cete. Spre amiază Luca Pescarul se rupse dintr'ai lui şi dând drumul bărcii, pe apă în jos, lăsă lopata din mâini, şi rămase aşa. La dreapta avea stâncile de piatră, iar la stânga ţarmul lung, cu bălţi şi stufării, pierzându-se în linia albastră a cerului. Luca trecu pe lângă sălcii şi lăsă înapoi adăposturile pescarilor. Printre verdeţa proaspătă şi strălucitoare vedea albastrul şi roşul hainelor de copii şi legăturile negre ale fetelor şi femeilor. Luca bănuia pe ţarm ochi cari îl urmăreau, cari îl chemau înapoi, braţe cari aşteptau întinse.

— De ce?

Nu erau pentru el. Barca luneca înainte. Luca cunoştea plă-

cerea de a stăpâni apa, de a o biciui, numai tu singur pe tot întinsul și se lăsa în voia ei. Lovindu-se, valurile, se spărgau în spinări de spume subțiri, în stropi albi și mărunți, în mii și mii de puncte albe, străvezii.

Barca se apropia de stânci. Soarele le bătea dintr'o parte, aruncând pete de întuneric. Aproape de ele apa era adâncă și liniștită, așa de liniștită de auziai cum le pleznește suprafața încălzită de soare. Ochii lui Luca priveau atent pietrele. Pe ele în jos se vedeau lunecând mici firicele de nisip, joc de stelute albe. Stâncile se măcinau în lunecușuri de ținte sclipitoare, spume de pietri. Barca mergea în voia ei în jos. Pescarul închise ochii. În întunecul din cap jucau mii de firicele albe, sclipitoare și se împleteau în jocuri de spumă, salturi de valuri.

Vegheri negre de stânci pustii și aspre, se sfărâmau în nenumărați fluturi de pădăie, praf mărunț de raze sclipitoare.

Noaptea era curată, de o curățenie rafinată, tablou pictat de un colorist îndrăgostit de siluete, pe o glastră de salon. Munții dela dreapta aveau un brâu de brad, dela care Alma furase fața verde-neagră. La stânga pete cenușii de nisip, iar pe cer câteva șiraguri de nori vineți și reci. Peste toate plutea un fel de ceață albastră, care nu acoperia nimic, ci numai făcea legătura, învăluind culorile, legându-le într'una. Luca își uitase că merge în jos și barca se opri singură între stânci. Depe una pe alta, pescarul trecu la mal. La marginea brazilor era întuneric deabinelea. Luca porni în sus. Cărare nu era, totuș urcușul era ușor și trupul înainta fără greutate, cu mers de umbră.

Luca lăsă la o parte sdrențe de pietri, spălate de ape, colțuri verzi de stânci și sghiaburi repezi. Trecea pe lângă funduri de păraie scobite de prăvăliri de pietre și ape.

De sus vedeai în toate părțile departe. Ceața albastră se înfundase prin văgăuni și puteai ghici aproape toate amănuntele împrejurimilor, cufundate în noapte. Pe vârful unei stânci era un singur brad, căci șiragul rămase jos, o strajă mândră, bătută de vânt și învăluită în rășină. Era tăcere adâncă, nici un foșnet. Pământul, stâncile, cerul și apa ascultau. Noaptea părea o uriașă biserică. Luca dădu foc bradului la rădăcină și se lăsă jos, cu capul pe o stâncă scobită. Peatra îl așteptase, locul era anume făcut. Pescarul se uita printre gene la focul care se încingea tot

mai tare. Flacările alergau în sus, crengile trozneau și scuturându-și capetele, împrăștiau bogate stele de foc. Rășina umplea înălțimea de miros, iar focul o lumina fantastic. Stele de foc se jucau în aer, se suiau în sul frământat în sus, spre cerul cu stele. Stele de foc se pierdeau în jos, spre spumă de ape, ținte curate de stâncă. Luca înota într'o mare de ținte luminoase, roiuri de stele, spume fantastice albe... Capul îi era livadă de fluturi, sul de scânteii luminoase, mare de picuri și raze de soare. Măinile i se încheștară de pământul rece, trupul se potrivi în stânca scobită și se simțea una cu pământul, cu tot ce vibrează în roiuri de stele... Încheștarea îi pricinuia încordare dureroasă, dar plăcută, sălbatic de plăcută, din care ieșea a doua oară pământul, cu tot ce are pe el...

De după un dâmb răsăria luna, mare, roșie, cuprinzătoarea și dornica lună, cu o margine știrbă. Raze albe și roșii cădeau pe pământ. Vârfuri ruginite și vâgăuni negre se rumeniau. Raze vibrau dela cer la pământ, aerul tremura atins de steluțe, pământul, burete de spumă vibra aruncând gămlii de steluțe... Pe ape stropi argintii, pulbere albă. Alma, o mare de boabe legată în ținte de nea, nisip de argint...

Pescarul, în picioare, înalt, cu ochii deschiși mari, cu brațele gata de îmbrățișare, încheșta întreg pământul într'un gând, care străbătea adânc, răscolia, sfărâma, pulveriza totul în joc de raze și ținte de lumină... Totul, întreg, ce vedem, ce auzim, ce călcăm, ce gândim... roiuri de fluturi, spumă de valuri.

Încheștarea se potoli. Sălbătăcia dispăru de pe față, Luca întreg era un strigăt, în sus, spre înalțuri... Plecându-se cu fruntea pe stânci, își încheștă mâinile în nisip, apoi se ridică spre lună. Lumina îi proiecta trupul pe dealuri, pe ape... Pescarul cuprîndea mult, mult. Măinile i se ridicară majestuos, în mișcare de jertfă, fața i se ilumină, ochii i se înflăcărară. Umbra i se întindea pe ape și dealuri, departe spre întunecimile de noapte. Pescarul aduse mâinile în față și cu grija unui rit consacrat, împrăștie nisip în raze de lună. Fața îi era liniștită, trupul întreg se adună într'un gând și buzele subțiri putură șopti un singur cuvânt:

— Lumină.

Luca se proșternu apoi la pământ, și încerca să dapene ghemul, pe firul găsit.

Luna se juca în nisip și în pletele-i negre, așternând trupul frânt peste pământ și ape.

Când se sculă o hotărîre mare îi era înscrisă pe față, se uită

împrejur ca într'un loc strein și apoi porni hotărît spre verdele Almei, care plescăia lovindu-se de stânci.

Mersul îi era fugă, pasul sfărâma pietri, gândul săpa cărări netede prin locuri sălbătice. Luca întreg era un gând, care voia să ȳa forme, să fie înțeles și urmat. Alma gema dureros sub lovituri de lopată, barca sfâșia fața de oglindă a apei. Luca voia să spună, să strige, să urle... Era plin, prea plin, pentru un suflet. Îi doria pe ai săi sălbatic, să-i scuture să știe și ei...

...Raze de lună și zumzet de fluturi...

Barca sălta, fugea, sărea, ca simțind toată povara gândului, care mistuie, arde.

Pescarii erau pe țârm. Printre sălcii se zăreau haine albastre și roșii, ochi curioși, doritori, așteptau. Era sărbătoare și în straie curate pescarii desfereau povești din bătrâni. Bucuriile și supărările altora, căutau o sclipire în ochi. Dorințe și împăcări cuprindeau sufletul oamenilor frați cu șesul.

Luca-i vedea de departe. Brațele se încordau puternic, lopata se înfigea adânc și barca sbura. Gândul strivitor, avea nevoie de mișcare violentă.

Pe țârm râdeau culori în tril înalt, pâlcuri de oameni strigau, marama albe fluturau chemând...

În dreptul lor Luca se opri. Barca stătea pe loc, aproape de stânci, pescarul se reculegea. Țârmul era forfotă de culori și întreg părea o chemare de prieten.

Luca simția focul în el. Ce le va spune? Să le spună lor? Cui? Ei au lumea lor, gândurile lor. Să spună? Gândurile mari sunt țipăt lăuntric, respus. Cum să înțeleagă? Ar trebui vorbe sălbătice, ne mai rostite, pe cari urechile lor nu le-au mai auzit. De unde?

Țârmul era freamăt și chiot. Măinile se făceau pâlnii la gură, vorbe chemau...

Luca însă mergea, pornise din nou înainte. Barca spinteca valuri și inimi în două. Pescarii, pe țârm, erau mici puncte nedumerite. Vorbe întrerupte și jocuri neisprăvite se reluau.

Luca mergea. Un demon îl împingea dinapoi, nu sta, nu putea sta.

În cale văzu crânguri cu muguri și flori, feți de împărat lângă acuri verzi. Pe drumuri prăfuite, sub arșița de soare, lanuri de

grâu, covoare de mac și cicoare... La cruce de drumuri, troițe, femei în genunchi, cununi de verdeață... Amurguri cu dangăt de clopot, vibrații adânci de pământ înflorit cu lan de sânziene.

Sub soare potolit, pe prispe de toamnă, jocuri albe de funiegei... În grădini poame pârguite, cu svâcniri așezate de must.

Pe dealuri pustii, troeni de zăpadă, haite de fiare...

Luca nu se putea opri. Nimeni nu înțelegea ce spune. Oamenii sunt ca lacurile închise, pe unde să pătrunzi la ei, să-i miști și să-i târăști?

Gândul acela, care se lămurise sub raze de lună, îl stăpânea: totul e joc de steluțe, dela stânca aspră, la valul de apă, la raza de lună. Gândul acesta, l-a trăit dureros, când a adus prima jertfă, întinzând nisip, spre discul rumen, știrbit.

Slăbit, cu ochii perduți în orbite, pescarul călca drumuri fără șovăire. Dela o vreme începuse a cânta, un cântec neînțeles, rupt, după care căzu în extaz, lung, luminos, mistuitor. Luca știa ce însemnează îmbrățișare de pietri în loc de mână de prieten... Dela o vreme nici nu se mai uita pe drum, nu mai avea ochi decât pentru lurea din el, puncte sclipitoare de nisip. Picioarele-i sângerau, mâinile uscate erau rane deschise, pe fața de ceară se prelungeau linii de sânge, și se închegau în barba stufoasă.

În serile cu lună, Pescarul cădea proșternut la pământ, cu mâinile înfipite în nisip și mergea cu gândul sus, lângă ciuturuga arsă de brad, unde a înțeles prima dată minunea.

Picioarele obosite l-au mai dus încă odată acolo. Lăsase în urmă case albe și oameni liniștiți, cu adăposturi calde și veselie. Urca munți de cremene, decor sălbatic de stânci sfârticate. Sus... sus, la ciotul de brad. Jos Alma, apoi o pânză fără cap, de nisip, cu stufării și bălți, din loc în loc. Luca își așeză trupul de piatră jos. Din cerul de plumb picau reci picături de ploaie, pe stânci găurite de vreme. Luca stătea nemișcat. Apa îl pătrundea pe măsură ce se afunda în nisipul de jos. Barba îl acoperia de jumătate. Era pustiu, rece și picăturile de apă bociau pe pietri. Pe buzele omului se prelingeau două suvițe de apă, ochii i se închiseră.

— Nu, nu...

Mâna se încheștă în nisip.

... De după un dâmb răsăria luna, mare, roșie, cuprinzătoarea și dornica lună cu o margine știrbă. Raze albe și roșii cădeau pe pământ. Raze vibrau dela cer la pământ, tremurau, se frângeau în

steluțe, de apă, de stâncă, lumină... Un mag se ridică cu mâinile în raze de lună. Tăcere. E momentul suprem.

Ploaia își continua cântecul, omul în nisip, pătruns de stropi, nu mai mișca. Capul odihnea într'o troacă de peatră scobită anume.

Pe cer nori mari, ploaie și vânt. Picurii vin repezi. În semi-întuneric vârful de dealurilor par că se apleacă unul către altul, sub cerul turtit și posomorit.

O. F. Popa.

Copil de moț

fără sîrg,
cu căciula cit un ciubăraș de mare
trece domol prin tîrg
să-și vîndă cele două ciubare...

cu fața arsă de soare și slabă,
ca muntele el n'are nici o grabă...
în ochii vineți azurul îl poartă
din sat în sat, din poartă 'n poartă...

trece mut, ofilit singurel
cu-al Detunatei cer în el...
în lupta asta grea pentru piine,
unde-l va duce ziua de miine?!..

A. COTRUȘ

Probleme economice.

Valorificarea produselor naționale și înlăturarea crizei economice actuale.

Legile agrare, votate și aplicate după războiu în România, au reușit să rezolve numai *latura socială* a problemei agrare, fără să contribuie aproape de loc la soluționarea celeilalte laturi, tot atât de importante, *latura economică*. Din această cauză de zece ani de zile asistăm la o depresiune permanentă a vieții economice naționale.

Fiindcă agricultura formează principala ramură de producție în țara noastră, capabilă prin o politică sănătoasă economică să ne scoată din greul impas în care am ajuns, îmi permit ca înainte de a trata problema producției și a schimbului în general, să insist puțin asupra chestiunii agrare.

Intru întărirea afirmațiilor mele de mai sus cred nimerit să fac o comparație între situația agricultorilor noștri după aplicarea reformei agrare și între situațiunea, în care au ajuns lucrătorii francezi după desființarea corporațiilor la 1789.

Știm că în ajunul marelui revoluții franceze, lucrătorii ajunseră într'o situațiune insuportabilă din cauza regimului apăsător al corporațiilor, din cari erau forțați să facă parte. Patronii asociați în corporații, ca să poată să-și păstreze un monopol al desfacerii produselor, au limitat numărul atelierelor. Această îngrădire a avut ca urmare o concurență între lucrătorii angajați în ateliere și deci o scădere a remunerației acestora, cu alte cuvinte o înrăutățire la maximum a situațiunii lor materiale.

Dacă mai adăugăm la cele de mai sus și condițiile grele ce li se puneau lucrătorilor, când încercau să-și câștige calitatea și

titlul de patron, precum și favoritismul ce se practica în acordarea acestor titluri, nu ne mirăm de loc de ce revoluția din 1789 a desființat regimul corporațiilor.

Greșala revoluționarilor francezi a fost unilateralitatea cu care au înțeles să rezolve problema. S'au mulțumit să dea numai libertate socială lucrătorilor, fără a lua măsuri să li se asigure acestora și o posibilitate de a acționa independenți pe teren economic, mai cu seamă în acea epocă a apariției mașinismului în industrie. Urmarea a fost că lucrătorii, deși câștigându-și libertatea de a munci, din cauza desorientării și lipsei de mijloace, au ajuns într'o robie și mai grea ca a corporațiilor, în robia mizeriei.

Dacă revenim la agricultorii noștri, vedem, că și situația lor ulterioară reformei agrare se aseamănă în multe privințe cu cea a lucrătorilor francezi de după marea revoluție. E adevărat că țaranul român a devenit liber în a munci și stăpân asupra micii sale proprietăți agricole atât de desorientat și de sleit în puterea mijloacelor de producție, încât îi era cu neputință, ca prin propriile lui mijloace să activeze cu succes în producția agricolă. Dacă mai adăugăm la toate acestea și schimbarea intervenită după războiu în condițiile de schimb internațional, precum și anii răi agricoli, nu ne mirăm câtuși de puțin de nerealizarea unor efecte economice satisfăcătoare ale reformei agrare. Nu ne mirăm de asemenea dacă pe ici pe colo s'au ridicat glasuri contra acestei reforme, sau în cel mai bun caz s'au ventilat o mulțime și o mulțime de păreri și sisteme de realizare a exproprierii și împrumietării cu mai multe rezultate de natură economică.

Merită să fac o scurtă amintire despre sistemul propus de Const. Garoflid, în interesanta d-sale lucrare: „Chestia agrară în România“. — În studiul amintit Garoflid nu contesta necesitatea unei reforme agrare în România; recomanda însă un alt mod de realizare, o realizare treptată. În rezumat d-sa propunea, ca în loc de o expropriere și împrumietărire bruscă și generală, să se facă o împrumietărire a țaranilor prin obști, pe măsură ce aceștia s'ar fi organizat. Urma bineînțeles, ca prin legi să fie obligați marii proprietari de a arenda sau de a vinde pământ țaranilor, oricând aceștia ar fi cerut-o. S'ar fi realizat astfel o expropriere lentă, contra plată, iar pământul n'ar fi încăput pe mâna tuturor plugarilor, ci numai pe a celor pricepuți și dornici de muncă. Prin acest sistem s'ar fi putut realiza și ideea proprietății mijlocii, cea mai potrivită

pentru dezvoltarea, atât calitativă cât și cantitativă, a producției agricole.

Această expropriere treptată ar fi prezentat și avantajul, că țărani organizati și asociați ar fi constituit o mai mare forță economică, capabilă de a întrebuința cele mai perfecționate mijloace și cele mai raționale sisteme în producția agricolă, dând astfel maximum de rentabilitate.

Judecând numai prin prisma pur economică a rentabilității — se înțelege că aplicarea sistemului descris ar fi dat roade mai bune în aplicarea reformei agrare. *Dar nedreptatea veacurilor de robie ce apăsa țăranimea română, precum și necesitățile sociale și politice ale României întregite erau atât de imperioase, încât nu se putea recurge la măsuri intermediare, ci trebuia înfăptuită o reformă agrară în toată deplinătatea ei.*

Spre lauda poporului nostru și cu cel mai elementar simț de dreptate socială și națională, reforma aceasta radicală și bruscă s'a realizat în mod pașnic, fără sguđuiri. Greșala ce s'a comis însă, a fost importanța ce s'a dat numai laturii sociale, fără a se încerca imediat și deslegarea laturii economice.

Oricât ar fi de harnic țăranul nostru, marea reformă l-a surprins atât de desorientat și de neajutorat în posibilități, încât nu trebuia să fie lăsat redus la mijloacele proprii de acțiune. Se impunea deci ca, deodată cu votarea legilor agrare, să se voteze o altă serie de legi și să se ia o mulțime de măsuri din partea conducătorilor vieții noastre economice și publice, în vederea unei sănătoase organizări a producției și a valorificării produselor agricole.

A fost o mare greșală că înainte de a se soluționa în întregime problema agriculturii, cea mai importantă ramură de producție a noastră, în cei 10 ani dela războiu s'a încercat, prin o mulțime de legi și de măsuri de favoare, să se dea o dezvoltare forțată industriei, care n'a contribuit aproape cu nimic la îmbunătățirea situației economice a țării, ba din contră, în multe privințe a devenit un organ parazitar și apăsător atât pentru consumatorul român cât și pentru bugetul Statului. În timp ce la noi se neglija principala ramură de producție, țări industriale, cu un pământ mai sărac ca al nostru, cum sunt: Italia, Spania, Germania, Cehoslovacia etc., au făcut eforturi uriașe pentru dezvoltarea agriculturii.

De abia acum pare a se fi înțeles imperativul economic, de care depinde existența, bunăstarea și dezvoltarea noastră ca țară.

Adică pare a se fi înțeles că țăranimei noastre împroprietă-

rite trebuie să i-se pună la dispoziție toate mijloacele materiale — în primul rând credit ieftin — de care are absolută nevoie în procesul de consolidare a proprietății agrare mici și mijlocii.

Înainte de a insista asupra părerilor ce s'au emis și asupra măsurilor ce s'au luat în această direcție și ce vor mai trebui luate, pentru a fi mai clar și mai sistematic, voi căuta în cele ce urmează să stabilesc cari sunt elementele de bază ale oricărei producții și ale valorificării rezultatului producției :

E nevoie în primul rând să dispui de o abundență în bogății naturale. Aceste bogății naturale îmbinate cu o abundență de capitaluri și de posibilități cât mai ușoare de credit, să fie utilizate în scopul valorificării de muncitori intelectuali și manuali corecți, harnici și pricepuți în meseria lor.

Nu-i de ajuns însă numai atât. Mai este necesar și un comerț dezvoltat, care să valorifice produsele naționale atât interior cât și în afară, creindu-le debușuri cât mai întinse și cât mai constante. Dar un comerț dezvoltat nu se poate înfirișa fără existența unei abundențe de capitaluri și de credit ieftin. Mai sunt necesare: o valută stabilă, un regim vamal chibzuit și stabil, căi de comunicație moderne, rapide și ieftine, precum și o organizare solidă administrativă, socială și economică a țării. Iar pentru câștigarea de debușuri pentru produsele noastre naționale avem nevoie urgentă de un cât mai selecționat corp de consuli și atașați comerciali, în cât mai multe țări, cari cu o deosebită pricepere, stăruință și cu mult suflet să popularizeze și să plaseze produsele naționale.

Analizând elementele de bază ale producției și ale comerțului și adaptându-le situațiunii noastre de după războiu constatăm :

Elementul de bază al producției agricole există în țara noastră într'o măsură mai mult decât mulțumitoare.*)

Pământul acesta al țării, cu toate darurile lui poate garanta dezvoltarea sigură și înfloritoare a trei ramuri principale de producție: agricultura propriu zisă, silvicultura și creșterea vitelor. Acestea la rândul lor, printr'o politică economică chibzuită formează

*) Dau în această privință vre-o câteva date statistice din publicațiunea Ministerului Agriculturii: „L'agriculture en Roumanie“, făcută cu ocaziunea congresului internațional agricol, ce s'a ținut în acest an la București: România are o suprafață totală de 29.489.200 hectare, repartizată astfel: Teren arabil însămânțat 11.573.948 ha., (39,2%); pășuni 4.219.421 ha., (14,3%); culturi arborescente 613.657 ha., (2,1%); păduri 7.224.171 ha., (2,5%) și alte terenuri (pârloage ape, drumuri, clădiri și improductive) 5.858.103 ha. (19,9).

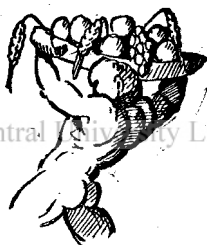
chezășia dezvoltării unei întregi și variate serii de industrii.

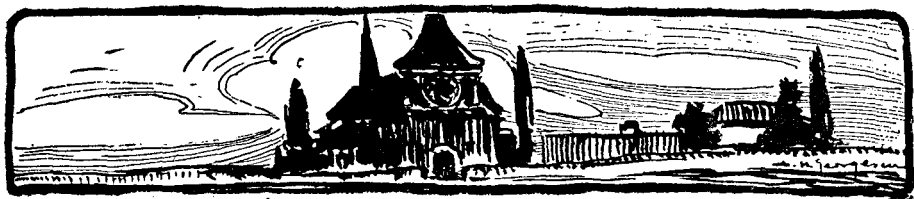
Avem la dispoziție din abundență și forța de muncă creatoare a țaranului nostru.

Ne trebuie în plus realizarea satisfăcătoare a celorlalte condițiuni, pe cari așezându-le la baza producțiunii noastre naționale, să putem croi un drum sigur spre dezvoltarea economică a țării noastre.

Intr'un viitor articol voi arăta dacă într'adevăr s'a lucrat în această direcție până acum; voi mai arăta diferitele păreri ce s'au susținut în legătură cu chestiunea valorificării produselor naționale, precum și măsurile luate de cei în drept în această privință.

Gheorghe Dragoș.

Scrisori din Paris.

O sută de ani de viață franceză la „Revue des Deux Mondes“.

Anul literar 1929 în Franța s'a încheiat cu niște serbări pe cari, în termeni populari, le-am putea numi împărătești: revista pariziană de mândră tradiție franceză și cu un strălucit renume european, *Revue des Deux Mondes*, și-a aniversat împlinirea unui veac de existență. Cred că în anele vieții literare din oricare țară și din orice timp, nu s'au mai înregistrat serbări de astfel de proporții. Metropola de pe malurile Senei, căreia nu-i lipsesc prilejurile de a se desfăta la spectacolul grandios al manifestațiilor cari angajează toate popoarele globului, acum și-a permis luxul să dea proporții neînchipuite unei manifestații pur franceze. Timp de două luni neîncetat, spiritul parizienilor a fost preocupat de diferitele faze ale acestor serbări culturale de poveste.

Începutul s'a făcut cu o expoziție a amintirilor. Mărturii palpabile, cari aminteau peripețiile vieții colaboratorilor din cei o sută de ani, căci alături de portretele lor, împrumutate pentru acest prilej din colecțiile publice și particulare, nu numai ale Franței, ci și ale altor țări, alături de aceste imagini plastice de două ori importante: pentru figura reprezentată și pentru autorul reprezentării, se găseau expuse obiecte cari îți vorbeau de viața intimă a stăpânului lor de odinioară, de gustul lui, de capriciile lui dacă vreți, fiecare având valoarea câte unui capitol de monografie. Iată, spre ex., masa atât de modestă pe care *Victor Hugo* a scris *La Légende des Siècles* și, pe o altă masă, călimara lui, alături de călimara lui *Lamartine*, *George Sand* și *Dumas-Tatăl*; iată bastonul cu măciulia de aur și pietre scumpe a lui *Balzac*, sau cutia de malachit a aceluiaș, cu o inscripție în limba ebraică: *prețioasa Eva*, pe care a dăruit-o soției sale și a

descriș-o în romanul *La cousine Bette*; sau ciubucul lui *Teofil Gautier* sau crucifixul „Elvirei“, eroina favorită a poeziilor lui *Lamartine*. Lista s'ar putea lungi mult încă, pentru că toate obiectele expuse erau simbolice și expresive. Și toate aceste adevărate „relicvii“, presărate printre ediții rare sau ediții originale din operele faimoase ale colaboratorilor și printre foarte multe manuscrise cari oglindeau cultura autorului, caracterul lui și felul lui de a lucra. Asemenea, printre operele plastice ale unor maestri ai penelului sau ai daltei, schițe diletante și totuși pline de viață și de inspirație ale unor maestri ai condeiului, cari își desfătau sufletul cu o astfel de îndeletnicire. Cel mai strălucit reprezentant al acestora rămâne *Victor Hugo*. Și de câte ori spiritul mi-era izbit de raritatea fenomenului sau chiar de „unicitatea“ lui! Iată cel mai potrivit exemplu: În anul 1838 pictorul *Delacroix* a început un tablou cu portretul lui *Chopin* cântând la pian și, alături, scriitoarea *George Sand*, admiratoarea compozitorului, ascultându-l. Tabloul n'a fost terminat; figura lui *George Sand* e numai schițată. Pe la 1880, după moartea pictorului, pânza a fost tăiată în două și jumătatea cu portretul lui *Chopin* a ajuns la Louvre, iar figura lui *George Sand* a rămas în colecția particulară. Astăzi e proprietatea unui danez. Pentru expoziția de care vorbim au fost împrumutate amândouă imagini'e și, după cum spune catalogul, „pentru întâia oră după cincizeci de ani aceste două fragmente se găsesc împreună.“

După expoziție, mai bine zis alături de această expoziție, lumea a fost chemată să asculte câteva conferințe, câteva audiții muzicale și să asiste la câteva reprezentații teatrale. După încântarea ochilor, vrăjirea urechilor, iar ultima dintre producțiile înșirate împreunând amândouă posibilitățile acestea. N'au lipsit fenomenele rare nici în această categorie: câteva zile s'a reprezentat o comedie neterminată și inedită a lui *Robert de Flers*, scrisă în colaborare cu *Fr. de Croisset*: *Les Précieuses de Genève*, cu actori de elită împrumutați dela diferite teatre pariziene.

A urmat apoi săptămâna mare a recepțiilor, partea mondenă a serbărilor, care, cu siguranță, n'a fost cea mai puțin obositoare. Aceasta a culminat în ședința solemnă din sala festivă a Sorbonei, unde au fost ascultate și felicitările și urările statelor prietene ale Franței, împreună cu urările instituțiilor celor mai distinse din patrie.

Atâtea au fost tablourile acestui mare poem comemorativ, încât unii au ajuns să se plictisească dela un timp. Ceeace nu i-a împiedecat pe alții să-și rețină din vreme bilete de intrare. Căci,

pentru recepția dela Sorbona spre ex., cu săptămâni înainte nu se mai găseau locuri libere, deși sala e . . . destul de încăpătoare.

Organizatorii au găsit mijlocul potrivit pentru a trece oarecum la nemurire însuș acest centenar al unui eveniment prin sine nemuritor. Nu atât prin turnarea medaliilor comemorative, cari, ușor de închipuit, sunt capabile să înfrunte veacurile și chiar mileniiile, ca toate suratele lor inclusiv moneda, și nici mai ales prin decorația specială a cărei distribuire acum se prepară, ci mai mult decât prin aceste două dovezi plastice, centenarul va intra în istorie prin volumul omagial, cu titlul reprodus în fruntea acestui articol, imprimat într'adevăr cu o grijă deosebită, după cum pretindea de altfel momentul solemn. În felul acesta s'au putut încadra în evenimentul festiv un mare număr dintre colaboratorii în viață ai revistei, iar omagiul pentru înaintași este și el mai desăvârșit în această carte, pe care am putea-o numi a mărturisirilor pioase. Pentru că ea nu este o simplă cronică a celor o sută de ani fericiți, trăiți de revistă, precum s'ar părea că ne indică sumarul bogat dela sfârșitul celor peste 500 de pagini; de printre rânduri apare mereu sentimentul de venerație față de strămoșii încărcăți de glorie și, în același timp declarația de credincioasă atașare la tradiția creată de ei. Iată o împrejurare care mi-se pare plină de semnificație.

Cronicarul politic al revistei, d. *René Pinon*, își începe astfel cronica sa din acest volum omagial:

„Nașterea revistei *Revue des Deux Mondes* coincide cu clipa istorică în care burghezia franceză, care a făcut revoluția din 1789 și a canalizat-o pe urmă, simte în creerul ei o sevă nouă și se pregătește să ia din nou în mâinile ei conducerea statului. De o sută de ani, politica revistei a fost politica unei clase mijlocii cultivată, patriotă, muncitoare; ea a evoluat cu dânsa, urmând uneori și de cele mai multe ori precedând transformările ei, luminând drumul sau acoperind retragerea; ea e strâns legată de viața și de avântul unei categorii sociale cu vederi largi, mereu în înnoire, care, în general vorbind și făcând abstracție de câteva eclipse, a condus neîncetat, în acest timp, destinele politice ale națiunii franceze“.

Iată o declarație bine întemeiată. Căci dacă este adevărat că *Revue des Deux Mondes* a avut aproape consecvent o atitudine „mijlocie“ în fața evenimentelor politice și sociale [din cursul acestui secol, bogat în transformări ca o eră istorică, și nu și-a

însușit nici vederile deviate ale socialiștilor francezi din întâia jumătate a veacului, precum n'a aderat, în a doua jumătate, la regimul absolutist și anacronic al lui Napoleon III, nu-i mai puțin adevărat că această atitudine este proprie clasei burgheze al cărei rol istoric efectiv începe numai în întâia jumătate a veacului trecut. La noi, unde noțiunea de clasă burgheză mai are un înțeles pejorativ, pentru că la noi nici acum nu se recunoaște necesitatea istorică a apariției acestui factor social, la noi poate se va crede că-i aducem o injurie revistei franceze sărbătorite, întrebuițând acest atribut. Pentru Francezi însă, sau cel puțin pentru cercul de scriitori și de cititori ai acestei reviste, aceasta înseamnă, după cum ne lasă să bănuim frazele citate ale dlui Pinon, un omagiu.

Dar *Revue des Deux Mondes* a mai avut și o atitudine literară. În anii de început, chiar această atitudine a făcut mai mult șgomot. Poate că și în privința aceasta trebuie să vedem în directivele ei linia de evoluție spirituală a clasei burgheze, care a debutat și în literatură ca și în politică prin romantism, deci într'o formă revoluționară, și a devenit pe urmă din ce în ce mai conservatoare, după cum s'a transformat și categoria socială a cărei expresie a fost în cursul acestui veac de existență. După cum, în cursul veacului, a primit cu rezerve unele revoluții sociale și politice, tot astfel a ajuns să formuleze rezerve față de curentele literare dela sfârșitul veacului trecut și dela începutul veacului nostru, sau, în orice caz, să nu se entuziasmeze pentru toți reprezentanții lor. Debuturi aproape revoluționare și într'o privință și în alta, pentru a sfârși într'un conservatorism evident și într'o privință și în alta, fidelă totdeauna tradiției ei burgheze, pe care o laudă acelaș cronicar politic în ultimele rânduri ale cronicei sale, cu care se încheie acest strălucit volum omagial.

E cu neputință să încerci, într'un articolăș ca acesta, să vorbești despre scriitorii cari au creat în cursul vremii faima acestei reviste franceze. Ar însemna să înșir numai numele lor și câteva date reci ca ale unei statistici. Căci e în deobște cunoscut că viața literară franceză din acest interval de timp nu se poate scrie fără colecția volumelor ei; nu numai pentru perioada dela început, când ea era oarecum de avangardă și de progres, dar nici pentru mai târziu. Toată lumea e de acord însă pentru a recunoaște că întâiul merit, pentru această uriașă operă, îi revine adevăratului creator

al revistei, *François Buloz*, care a fost directorul ei timp de aproape o jumătate de veac (46 de ani). În cealaltă jumătate, revista a avut patru directori: pe un fiu al întemeietorului, *Charles Buloz*, pe *Ferdinand Brunetière*, pe *Francis Charmes* și pe actualul director, d. *René Donmic*, cari toți se mândresc să spună că au continuat opera începută de *François Buloz* și în spiritul lui.

Mai cu folos este, poate, să amintim că *Revue des Deux Mondes* a avut ocazia și bunăvoința să sprijine și mișcarea de emancipare politică a poporului nostru, al cărei centenar coincide aproape cu centenarul revistei pariziene.

Vastele anchete asupra situației politice internaționale sunt un titlu de glorie pentru revista care chiar în titlul ei anunța astfel de preocupări. Directorul *Brunetière* a trimis în mod special în țara noastră un om „de anchetă“, pe *André Bellessort*. Dar aceasta a fost târziu. Înainte de *Bellessort*, precum și după el, au mai fost și alți colaboratori ai revistei în țara noastră, fără să fie trimiși de director și scrisul tuturor acestora e prețios pentru noi. Au scris unii fără să ne fi văzut la noi acasă, după cum ne-au cunoscut din câțiva reprezentanți ai noștri, cu cari erau în legătură și din înțelepciunea istoriei. Studiul lui *Quinet* despre *Români*, care a fost un sprijin atât de bun și de puternic al „cauzei“ noastre în preajma Unirii Principatelor, s'a publicat în *Revue des Deux Mondes*, precum se știe. Și mai de mult, în anii de revoluție 1848 și 1849, un redactor al revistei cu o inteligență pătrunzătoare, *H. Desprez*, care a făcut și o călătorie prin țările române, numai cu un an înainte de acest eveniment, a apărut cu multă convingere mișcarea revoluționară română. Iar acțiunea lui era secundată de periodicele „cronici“ ale revistei, scrise în vremea aceea de *John Lemoine*, se pare. E demn de remarcat că amândoi acești autori vrednici de recunoștința noastră, se interesau tot atât de mult de soarta *Românilor din Ardeal*, asuprași de *Unguri*, cași de soarta fraților de dincolo de munți, căzuți în ghiarele *Rușilor* și ale *Turcilor*.

Dar iarăși, și în această privință, cadrele restrânse ale articolului nu-mi permit o indicare precisă a proporțiilor fenomenului. De altfel pentru aceasta e necesară o pregătire specială. Poate se va găsi cineva dintre ai noștri, care să-și propună a răsfoi rând pe rând volumele prețioasei publicații despre care vorbim și să

culeagă într'un volum toate dovezile despre interesul ce-l purta ea mișcării de emancipare a poporului nostru. Ar fi o importantă contribuție la istoria renașterii noastre și, în acelaș timp, un omagiu pentru *Revue des Deux Mondes*, care ar sta ca o nouă piatră nestemată în cununa ei de glorie.

Paris, 16 Ianuarie 1930.

Olimpiu Boitoș

Erdélyi fiatalok. Publicistica Ardealului s'a îmbogățit cu o nouă revistă minoritară *Erdélyi fiatalok* (*Tineri ardeleni*). Revista vrea să fie organul tinerei generații care crește pe neobservate sub ochii noștri, în atingere mijlocită cu noile reabilitări politice create de recentele tratate de pace. Deși ea nu afișază, dela început, un program politic, cultural sau economic precis, dibuind, deocamdată, în căutarea unei noi ideologii, care să corespundă mai adecvat nevoilor vitale ale maghiarimei minoritare, revista manifestă o tendință spirituală care, dacă va fi urmată de sinceritate și stăruință, poate fi considerată ca o *pocăință* a spiritului public maghiar dela noi. Și ne grăbim să adăugăm o rodnică *pocăință*, căci ea pare a se abate esențial dela rasismul de struț al tuturor publicațiilor ungurești de acest fel, dorind să-și servească națiunea printr'o concepție de viață mai elastică, mai pozitivă, revizuind ridicolul grandomaniei din trecut și prezent și elaborând un silogism de existență pentru „îndurații conaționali” pe temelia axiomatică a unei împăcări cu situația politică actuală a poporului maghiar, cu așa zisa „soartă de minoritar”. Din coloanele revistei mai desprindem apoi și-o altă directivă vrednică de remarcă: ea își exprimă convingerea că acest nou îndreptar, această nouă tendință ideologică, menită să refacă echilibrul sufletesc mult încercat al noii generații maghiare, nu poate fi servită cu folos decât printr'o caldă și duioasă

îmbrățișare a tuturor claselor sociale, și printr'o grabnică și reală democratizare a raporturilor dintre aceste clase. Cât de răspicată este această directivă se poate vedea și din faptul că revista dezaprobă, într'un articol foarte simțit, însăși structura feudală a Ungariei, propăvăduind necesitatea de a o dărâma cât mai curând și de a valorifica pentru noua epocă a istoriei maghiare, sufletul virgin al țărâniei. Revista nu uită să atingă, deși cu prea multă prudență, și problema problemelor: problema atitudinii acestei generații de universitari flăcăiandri față de elementul dominant: Românii. Și mărturisim că ceea ce s'a scris în primul ei număr despre acest punct delicat nu ne displace. Ni se promite deplină loialitate, decență, mai mult chiar: nici-o cărtire împotriva statului român.

Natural — se putea altfel? — am înregistrat și-o nazbătie programatică: hotărârea de a lupta pentru autonomia juridică, economică etc. a Secuimei, probabil o simplă exuberanță de fanterie juvenilă. Căci împotriva acestei autonomii se ridică un complex de factori geografici, economici și istorici, cari o condamnă dela început la porțiunile unei iluzii zadarnice.

În rezumat: *Erdélyi fiatalok* este, cu ultima rezervă exp imată mai sus, publicație vrednică de atenție. Unele puncte din programul ei sunt într'o evidentă înrudire cu ale noastre. Înregistrăm deci cu bucurie apariția ei și

ii dorim o cât mai adâncă purificare de „boalele istorice“ ale poporului maghiar.

N. B.

Anuarul Institutului de Istorie Națională vol. IV. (pe 1926—1927) Buc.

1929. A apărut de curând al IV-lea volum al *Anuarului Institutului de Istorie Națională*. Intârzierea acestui volum, explicabilă prin dificultățile de tipar pe cari le întâmpină o publicație de astfel de proporții, a fost larg compensată prin numărul bogat al studiilor și recenziilor ce cuprinde, adevărate monografii istorice. O altă caracteristică generată de acestui volum prețios este apoi faptul că alături de studiile celor doi directori: d-nii Ladepatu și Lupaș și alături de contribuțiile altor profesori ai Facultății de Litere din Cluj, el cuprinde o mulțime de colaborări din afară, izbutind să se transforme într-un adevărat *buletin oficial al istoriei grafiei ardelenelor actuale*.

Din studiile cuprinse în acest volum de aproape 800 de pagini, amintim pe cele mai importante, căci spațiul nu ne permite nici să le înșirăm pe toate, ne-cum să le analizăm mai de aproape. O vom face aceasta pe măsură ce ele vor apărea în extrase. Astfel înregistrăm profilul comemorativ, despre personalitatea Regelui Ferdinand I, datorit d-lui *I. Lupaș*, *Documentele noi privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul în sec. XV. și XVI* publicate și comentate de *Silvius Dragomir*, *Macedo-Românii*, un studiu luminos și argumentat de d-l *Th. Capidan*, *Două lecții de epigrafie* ale răposatului *G. G. Mateescu*, *Antecedentele istorice ale independenței române*, o sinteză succintă a d-lui *Al. Ladepatu*, *Repertoriul bibliografic pe anii 1925—1926* al d-lui *Ioachim Crăciun*, o lucrare de migăloasă stăruință, care, făcând abstracție de dulcegăriile sentimentale și de risipa de ghilele

din *Introducere*, care nu-și au locul într-o bibliografie, e de cel mai real folos.

Dar, încă odată, asupra acestor contribuții prețioase la studiile noastre istorice, vom mai reveni.

Memoriile lui Ion Slavici. Anii din urmă ai *Convorbirilor Literare* (1926, 1928) ne-au adus câteva scrisori de ale marelui povestitor ardelen, adresate lui Iacob Negruzzi. Ele erau pline de amănunte asupra vieții ardelenului, asupra relațiilor cu Vechiul Regat și a vieții, atât de interesante a celui care le semna. Căldura lor cuceritoare, umorul și rara inteligență a lui Slavici, țășneau de subț poizghita aspră a stilului latinizant. Sunt unele dintre cele mai bune scrisori din literatura noastră. Deaceea ar fi bine să fie completate cu ce semai găsește pe la particulari și Academie și publicate în volum. Gestul arhi nu numai îndeplinirea unei datorii pioase față de acela, care s'a risipit cu atâta prisosință pe toate drumurile culturii românești, ci o reală contribuție la istoria noastră literară și culturală.

Aceeaș revistă ne aduce în fruntea numărului cel mai proaspăt (de pe 1929; Anul, 62), începutul Memoriilor lui Ioan Slavici scrise de acesta în ultimul an al muncitei sale vieți. Nu avem de a face cu niște memorii în strictul sens al cuvântului, făcute după note, luate zi de zi. E o parte a vieții, o autobiografie, fără de nici o pretenție documentară. „Scriu deci despre oameni și fapte — spune autorul lor în prefață — numai un fel de impresiuni de călătorie, spuindu-le toate așa, cum mi-s'au oglindit în suflet în trecerea mea prin lumea aceasta și cum mi le aduc aminte după trecerea unui timp de cele mai multe ori îndelungat“. Totuși amănuntele sunt interesante, caracterizările de oameni și locuri sugestive. Stilul e

degajat și extrem de simplu. Bătrânul își face cea din urmă mărturisire fără nici o veleitate de formă. Partea publicată în acest număr al *Convorbirilor* cuprinde copilăria și adolescența. Așteptăm cu nerăbdare urmarea mult mai interesantă pentru planul larg, interior și exterior, în care a intrat existența nuvelistului ardelean (I. B.)

Onestitatea în literatură. În zilele trecute indiscreția profesională a unui ziarist a făcut celebru pe d. Vladimir Nicoară, scriitor diletant care nu s'a putut remarca prin valoarea intrinsecă a producțiilor literare personale. Atât publicul care frecventează teatrul cât și comitetul de lectură al teatrului național din Cluj au rămas foarte surprinși de faptul că d. Nicoară a reușit să țină pe afiș și să prezinte drept originală o piesă teatrală asupra căreia nu are mai mult drept de proprietate decât o dactilografă care copiază un manuscris. Este uimitoare neglijența cu care se trece la noi peste orice eveniment literar sau artistic. Este și mai condamnată însă ușurința criticilor dramatici cari în mare parte au reușit să rămână dacă nu încântați, desigur satisfăcuți de eforturile d-lui Vladimir Nicoară de a-și face cu sudoarea propriei sale epiderme o intrare modestă în literatură.

Ghinionul a făcut ca d. Vladimir Nicoară să fie descoperit. Piesa d-sale intitulată „Patimi” și copiată în întregime după romanul „Gobseck” al lui Balzac a avut darul să pună în evidență o „patimă” foarte puțin onorabilă a căruntului „tânăr literat”.

Evident pățania nu are nici o morală pentru d. Nicoară. Noi credem însă că ea va fi multă vreme exemplificativă și profilactică pentru toate țaftele care fac confuzie între o bancă

de împrumut și între patrimoniul literar al altora.

Alegerile comunale și județene.

Suntem în pragul alegerilor comunale și județene. Prin aceste alegeri, cari se vor face conform noii legi administrative, gospodăria satelor și orașelor noastre, stânjenită atât de mult prin sistemul centralizării absurde de până acum, se va așeza pe temelii noi, temelii dorite de întreaga populație a țării. În fruntea treburilor obștești vor ajunge de astădată — să sperăm — cele mai valoroase elemente de conducere, unele cari, viețuind în mijlocul acestor sate și orașe, le cunosc mai bine nevile și cari vor putea fi controlate permanent de masa alegătorilor. Totodată, prin aceste alegeri, iarăși o sperăm — se va despojiticianiza administrația, căci criteriul selecționării prin vot al „frunțașilor” nu va mai fi cel „politic”, ci exclusiv criteriul capacității reale și al probității în funcțiune. Libertatea desăvârșită care li-s'a asigurat ne va feri apoi de desgustul presiunilor electorale din trecut, care împingeau la cârma unităților administrative mai mari sau mai mici, de cele mai multe ori, elemente dubioase, simple păpuși ale regimurilor politice trecătoare. Firește, e prematur să anticipăm de pe acum toate roadele binecuvântate ale acestor alegeri, dar un lucru e cert: *nația își poate alege acum, pentru nevoile sale imediate, conducătorii pe care-i dorește și cari se bucură în prezent de o reală încredere obștească.* De aceea ne mărginim să amintim, că acest prilej trebuie apreciat de către alegători așa cum se cuvine: votul lor să cadă, ca o sentință inapelabilă, asupra celor mai cinstiți și mai vrednici, fiindcă numai astfel se va putea inaugura epoca

de regenerare a țării pe toate tărâmurile, epocă pe care o dorim din toată inima.

☪

„Ultimatul“ liberal. D. Vintilă Brătianu a adresat Inaltei Regențe un memoriu, în care se plânge, cu lacrimi de furie postumă, că organizațiile de voinici primejduiesc democrația românească. De celelalte văicăreli și suspinuri nu mai luăm notă, deoarece ele nu fac decât să rezume, într'o inedită formă sintactică, specifică d-sale, vechile ranchiune împotriva actualului regim. Și fiindcă la acest memoriu i-s'a răspuns cum trebuia să i se răspundă din locurile înalte, celebrul amator de tranway cu cai când alții merg cu rapidul, a dat un „ultimat“ revoluționar. A declarat, prin presa-i cunoscută, că a luat toate măsurile pentru salvarea țării din... etc. etc. Iată-l deci, pe candidatul la apropiata judecată a posterității, aprig apărător al libertăților cetățenești și al democrației periclitată!

Din celebrul măestru al sufocării „prin noi înșine“, adică prin cei o mână de bancheri nesătui pe care-i conduce, s'a transformat, ca prin vrajă, într'un apostol revoltat al „guvernării prin popor“. Să-l credem pe cuvânt? Noi credem că e mai bine să-l iertăm, căci nu știe ce face și ce zice, și să-l compătimim.

☪

Un jubileu. Președintele republicii Cehoslovace, *d. Masaryk* va împlini în curând 80 de ani. Cu acest prilej întreagă Cehoslovacia va serba pe venerabilul bărbat de stat cu un entuziasm și cu un fast excepțional. Aflăm că însuș d. Masaryk pregătește pentru acest fericit eveniment o nouă ediție a tuturor scrierilor sale din tinerețe. La timpul său *Ardealul Tânăr* va prezenta în cea mai justă lumină complexa personalitate democratică a aceuia care, prin muncă neobosită, a reînfiintat și consolidat statul cehoslovac.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

